

DOSKONALENIE STRATEGII ZARZĄDZANIA OŚWIATĄ NA POZIOMIE REGIONALNYM I LOKALNYM II ETAP

Tytuł: Rozpoznawanie potrzeb dziecka
wielojęzycznego i wielokulturowego - diagnoza
i wsparcie: WARSZTAT

Autor: Joanna Grzymała-
Moszczyńska

Plan

- 1. Nieco o powodach naszego spotkania
- 2. Osoba **prowadząca** diagnozę psychologiczną:
 - Kompetencje kulturowe
 - Kompetencje psychometryczne – o testach psychologicznych.
- 3. Osoba **uczestnicząca** w badaniu diagnostycznym
 - Pochodzenie kulturowe osób badanych;
 - Warunki badania;
 - Zaplecze językowe
 - Sytuacja zmiany kultury

Powody naszego spotkania

- Obserwujemy **rosnącą różnorodność** kulturową i językową potencjalnych osób badanych
- Diagnoza coraz częściej dotyczy:
 - 1. **Dzieci należących do mniejszości** narodowych lub etnicznych na stałe mieszkających w Polsce;
 - 2. **Dzieci imigrantów**, a więc osób, których kultura pochodzenia jest inna niż polska;
 - 3. **Dzieci re-emigrantów**, a więc osób narodowości polskiej, które wróciły do Polski po pewnym czasie spędzonym poza granicami kraju;

4. **Dzieci z rodzin mieszanych** – wielokulturowych, które nawet mieszkając cały czas w Polsce od urodzenia przyswajają co najmniej dwa języki.

- **Konsekwencje** różnorodności wiążą się z:
 - **Nawiązaniem** kontaktu z dzieckiem/rodzicami/opiekunami
 - **Wyborem** właściwych narzędzi pracy;
 - **Przebiegiem** badania – dynamika, zachowanie
- Ignorowanie różnic prowadzi do nadużyć i dyskryminacji

- **Brak systematycznego kształcenia** dotyczącego różnic kulturowych i językowych:
 - Brak kursów obligatoryjnych dla studentów;
 - **Niewielka oferta kształcenia** na etapie kształcenia zawodowego.
- **Zbyt wąskie pojmowanie** różnic kulturowych:
 - Sprowadzanie ich do różnic w zewnętrznych przejawach odmienności kulturowych (taniec, muzykalność, ubiór).

Powody naszego spotkania – ciemna strona

- Rosnąca **liczba doniesień** sugerujących powszechność błędów diagnostycznych stosunkowo łatwych do uniknięcia
- By zachować wysoką jakość wydawanych orzeczeń
- Testy psychologiczne same w sobie nie są krzywdzące. Wszystko zależy od refleksji użytkowników testów, która prowadzić powinna do świadomego korzystania z narzędzi psychologicznych z poszanowaniem dobra osób badanych

Powody naszego spotkania – ciemna strona

- Rosnąca liczba doniesień sugerujących powszechność błędów diagnostycznych stosunkowo łatwych do uniknięcia
- By zachować **wysoką jakość** wydawanych orzeczeń
- Testy psychologiczne same w sobie nie są krzywdzące. Wszystko zależy od refleksji użytkowników testów, która prowadzić powinna do świadomego korzystania z narzędzi psychologicznych z poszanowaniem dobra osób badanych

Powody naszego spotkania – ciemna strona

- Rosnąca liczba doniesień sugerujących powszechność błędów diagnostycznych stosunkowo łatwych do uniknięcia
- By zachować wysoką jakość wydawanych orzeczeń
- **Testy psychologiczne same w sobie nie są krzywdzące.** Wszystko zależy od refleksji użytkowników testów, która prowadzić powinna do świadomego korzystania z narzędzi psychologicznych z poszanowaniem dobra osób badanych

Co można robić i dlaczego?

- Równoczesne działania na różnych szczeblach i w różnych kręgach
 - Również psychologów...

One są wśród nas

MINISTER EDUKACJI NARODOWEJ

Szanowni Państwo,

Nasilenie procesów migracyjnych sprawia, że coraz częściej w polskich szkołach pojawiają się uczniowie wielojęzyczni i odmienni kulturowo.

Polskie prawo zapewnia dzieciom emigrantów i reemigrantów korzystanie z edukacji na zasadach uwzględniających ich potrzeby rozwojowe i edukacyjne, z poszanowaniem ich kultury, języka, obyczajów. Jednocześnie zapewnienie tym dzieciom właściwego do ich indywidualnych potrzeb wsparcia, zarówno w nabywaniu treści programowych i pokonywaniu trudności adaptacyjnych związanych z różnicami kulturowymi lub ze zmianą środowiska edukacyjnego, w tym związanych z wcześniejszym kształceniem za granicą, stanowi ważne wyzwanie dla systemu edukacji, mamy bowiem do czynienia z uczniami, którzy często nie znają języka polskiego lub znają go w niewielkim stopniu, nierzadko mając za sobą trudne doświadczenia życiowe. Niekiedy trudno jest ustalić liczbę lat nauki szkolnej. Zdarza się, że rodzina ucznia znajduje się w trudnym położeniu materialnym. Na problemy w posługiwaniu się językiem polskim napotykać również często dzieci należące do mniejszości romskiej.

Te i inne problemy, związane z obecnością uczniów wielojęzycznych i odmiennych kulturowo, wymagają zarówno odpowiedniego przygotowania nauczycieli do podjęcia wysiłku stwarzania adekwatnych do ich potrzeb warunków edukacji, jak i efektywnej współpracy szkoły z przedstawicielami mniejszości narodowych i etnicznych, asystentami romskimi, przedstawicielami władzy lokalnej, organizacjami pozarządowymi oraz instytucjami działającymi na rzecz dziecka i rodziny.

Niezwykle ważnym jest także przygotowanie specjalistów poradni psychologiczno-pedagogicznych w zakresie diagnozowania potrzeb rozwojowych i edukacyjnych uczniów wielojęzycznych i odmiennych kulturowo,

w tym oceny ich poziomu rozwoju intelektualnego, tak by zapewnić rzetelność i neutralność kulturową procesu diagnostycznego. Oddawany do Państwa rąk poradnik jest odpowiedzią na potrzebę poszerzania wiedzy i umiejętności w tym obszarze.

Poradnik został przygotowany przez zespół realizujący projekt badawczy pt. „Funkcjonowanie poznawcze i językowe dzieci romskich uczęszczających do szkół podstawowych specjalnych i masowych - konteksty społeczne” pod redakcją naukową Pani prof. dr hab. Haliny Grzymała-Moszczyńskiej – kierownika ww. projektu oraz Pana Krystiana Barzykowskiego. Zawarte w nim aktualne informacje pozwalają spojrzeć na problematykę funkcjonowania dzieci wielojęzycznych i odmiennych kulturowo oraz ich rodzin w szerszym kontekście, z uwzględnieniem wyników ostatnich badań w tym obszarze oraz doświadczeń organizacji pozarządowych.

Poradnik skierowany jest przede wszystkim do psychologów poradni psychologiczno-pedagogicznych, ale może być pomocny także dla innych specjalistów zatrudnionych w poradniach, psychologów, pedagogów, logopedów, terapeutów pedagogicznych oraz innych specjalistów zatrudnionych w przedszkolach, szkołach i placówkach.

Wyrażam nadzieję, że poradnik będzie stanowił cenną pomoc w Państwa codziennej pracy, a tym samym przyczyni się do zapewniania odpowiedniego wsparcia w przedszkolach, szkołach i placówkach dzieciom wielojęzycznym i odmiennym kulturowo, przynosząc widoczne efekty zarówno w zakresie kształcenia, jak i funkcjonowania społecznego uczniów, oraz pozwoli dostrzec w różnicowaniu językowym i kulturowym szansę na rozwój szkoły i wzbogacenie jej klimatu społecznego.

Jadwiga Stawiec

WYBRANE ZAGADNIENIA DIAGNOZY PSYCHOLOGICZNEJ DZIECI I MŁODZIEŻY W KONTEKŚCIE WIELOKULTUROWOŚCI ORAZ WIELOJĘZYCZNOŚCI

Krystian Barzykowski
Halina Grzymała-Moszczyńska
Daniel Dzida
Joanna Grzymała-Moszczyńska
Magdalena Kosno

Osoba prowadząca diagnozę psychologiczną:

- 1. Wiedza z **psychometrii**
- 2. **Znajomości i umiejętności** stosowania różnych **technik** diagnozowania
- 3. Umiejętności oceny **różnorodnych ról i relacji**, w których funkcjonują psycholog i klient
- 4. Umiejętności budowania **postawy kooperacyjnej**
- 5. Umiejętności **techniczne**: gromadzenie, analizowanie, interpretowanie danych
- **6. kompetencja kulturowa**

- Czy **Psychologowie są „wolni”** od zjawiska stereotypowego postrzegania osób odmiennych kulturowo?
- **Czy wykonywanie zawodu psychologa chroni** przed zachowaniem się w sposób dyskryminujący?
- **Jakie są nasze własne przekonania i postawy** względem odmienności kulturowej?

Negatywne postawy = **niekorzystna** relacja

- **Postawy** wobec cech osoby badanej:

- Pochodzenie etniczne;
- (Nie)znajomość języka;
- Kolor skóry.
- Status społeczno-ekonomiczny.

Przejawiać się może:

- Brakiem naturalnej ekspresji mimicznej;
- Nerwowością w kontakcie;
- Zmienionym, nieprzyjemnym ton głosu.

stereotypy

- Samo w sobie nie jest problemem = mechanizm poznawczy radzenia sobie z różnorodnością bodźców odbieranych z otoczenia.
- **Brak świadomości**, że reakcja na bodźce może być zakłócona dążeniem do ich uproszczenia i pośpiesznego zaklasyfikowania **jest problemem i zagrożeniem**.

- To, że się różnimy nie jest problemem
- Problemem jest to, że często tego nie zauważamy...

Osoba prowadząca diagnozę psychologiczną: **postawy** wobec odmienności kulturowej

- Narysujcie na mapę świata.
- Przypomnijcie sobie, jak wygląda mapa i ją narysujcie. 5-10 minut...
- Dzięki temu będziemy mogli zrobić GALERIE ŚWIATA
- Ogólny zarys kontynentów lub tak szczegółowo jak tylko pamiętacie, potraficie

Etnocentryzm:

- Przekonanie osoby z określonego kręgu kulturowego, że jej standardy kulturowe są niejako w centrum rzeczywistości i w związku z tym są bardziej wartościowe niż te z innych grup.
- Zgodnie z modelem rozwojowym wrażliwości międzykulturowej etnocentryzm:
 - **Jest początkiem** drogi ku wrażliwości kulturowej;
 - **Jest naturalną reakcją** na różnice kulturowe:
 - Dzięki refleksji i doświadczeniom można ją jednak zmieniać tak, aby możliwy był adekwatny kontakt międzykulturowy.

Etapy etnocentryzmu:

- 1. **Zaprzeczenie** istnienia różnic kulturowych, unikanie grup o innej kulturze
- 2. **Obrona** – świadomość istnienia różnic kulturowych, preferowanie cech własnej kultury, deprecjonowanie innych kultur, niekiedy „pomoc” osobom z innych kultur w staniu się takimi jak większość
- 3. **Minimalizacja** – trywializowanie różnic i podkreślanie podobieństw między ludźmi jako istotami biologicznymi i podobieństw pomiędzy różnymi grupami kulturowymi

Wrażliwość kulturowa wymaga przejścia kolejnych etapów **etnorelatywizmu**:

- (1) **Akceptacja różnic** – uznanie swojej kultury jako jeden z wielu możliwych światopoglądów:
 - Akceptacja różnic, dostrzeganie ich i uznanie (nie wszystkie oceniane są pozytywnie).
- (2) **Adaptacja** – umiejętność poszerzenia i dostosowania postrzegania sytuacji i zachowania do norm obowiązujących w danej (obcej) kulturze:
 - Adekwatne funkcjonowanie w zróżnicowanym kulturowo środowisku.
- (3) **Integracja** – pełna biegłość w przełączaniu się pomiędzy kulturami:
 - Trudno dostępny, gdy codzienność nie jest związana z intensywnym doświadczaniem wielokulturowości.

- Dla prowadzenia prawidłowej diagnozy najbardziej wskazane są etapy etnorelatywizmu – od akceptacji poczynając:
 - **Świadome uwzględnienie znaczenia różnic kulturowych** a także możliwość zmniejszenia ryzyka popełnienia błędów z nimi związanych.
- Warsztaty antydyskryminacyjne lub treningi wrażliwości kulturowej mogą być pomocne:
 - **W nabywaniu wiedzy** dotyczącej różnorodności kulturowej oraz związanych z nią wyzwań;
 - **Przyjrzeniu się oraz uświadomieniu** sobie swojego stosunku do osób różnorodnych kulturowo.

Dlaczego wśród dzieci romskich częsta jest wysoka absencja w szkole?

Edukacja w dyskursie Romów

- Przymusowy charakter
- Ustawiczne niedogodności, kłopoty i trudności dzieci w szkole
- Opozycyjność wartości i treści zawartych w procesie nauczania wobec romskiej tradycji
- Obawa przed „wykorzeniem romskich tradycji”
- Deprecjonowanie kultury i języka romskiego przez szkołę polską
- *Za komuny tu dużo drzewa karczowali. I się karczuje [...].
To my jak te drzewa, te nasze dzieci jak młódka w lesie [...].
W szkole chcą dziecku wyrwać cygańską duszę.*
- Stopniowe docenianie edukacji
- Awans społeczny nie jest kojarzony z procesem edukacji, podstawowe znaczenie przypisuje się **zaradności**

Osoba prowadząca diagnozę psychologiczną: **postawy** wobec odmienności kulturowej

Jak etnocentryzm może wpływać
na proces diagnostyczny i/lub na interakcję?

Osoba prowadząca diagnozę psychologiczną: **postawy** wobec odmienności kulturowej

W jaki sposób można przeciwdziałać
takim przejawom etnocentryzmu?

Przykładowe sposoby uniknięcia wpływu stereotypów, uprzedzeń i etnocentryzmu na diagnozę:

- Poszukiwanie specyficznych cech dziecka oraz uwzględnianie niepowtarzalnej historii jego życia;
- Unikanie odniesień do cech a zwracanie uwagi na kontekst i sytuacyjne źródło zachowania (inaczej niż błąd atrybucji)

Co można robić?

- Poszukiwanie informacji o:
 - Typowych elementach ważnych dla danej kultury.
 - O specyfice „wchodzenia w interakcję”.
 - O regułach postępowania, rozmawiania, zwyczajach.
 - O przeżytych traumach, doświadczeniach.
 - O problemach w szkole – swoich obserwacjach, podejrzeniach.
- Ważne jest by osoba diagnozująca posiadała w miarę możliwości bogatą wiedzę na temat zaplecza kulturowego dziecka = szeroki kontekst interpretacji zachowania
- Czasami źródłem tego typu informacji są asystenci i asystentki wielokulturowi= **rola przewodników**

Podsumowując

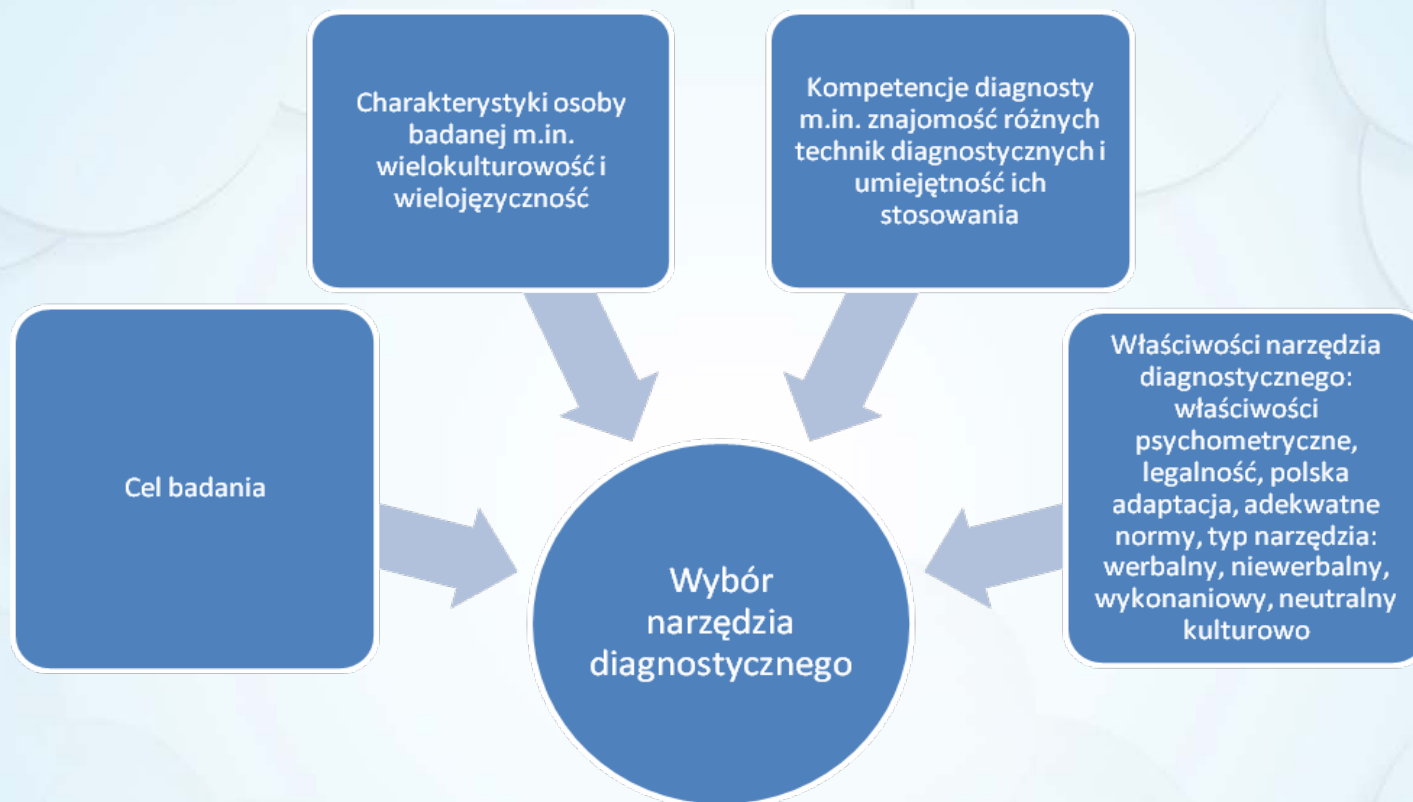
- Nie ma „złych” i „dobrych” „map”
- Wszystkie z nich są równouprawnione i przedstawiają świat widziany z innych perspektyw
- Każdy patrząc w centrum umieszcza własny punkt odniesienia
- Warto zastanowić się jak często patrzymy na świat umieszczając swoje własne wartości w centrum, odnosząc zachowania innych do znanych sobie, bliskich, „własnych” norm i zwyczajów

Osoba prowadząca diagnozę psychologiczną: posługiwanie się testami psychologicznymi

- Testy psychologiczne

wybór narzędzi

- **Cel badania:**
 - Jakie decyzje będą podejmowane?
- **Czy stosowane narzędzia umożliwiają kontrolę** intencjonalnego manipulowania wynikami przez osobę badaną?
- **Kto** będzie badany?
 - Wielojęzyczność/wielokulturowość;
- **Własne** umiejętności:
 - Szkolenia przygotowujące do stosowania narzędzi.
- **Perspektywa czasowa** diagnozy

Testy: niewerbalne, wykonaniowe, neutralne kulturowo

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Ośrodek
Rozwoju
Edukacji

ZARZĄDZANIE OŚWIATĄ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

31

DOSKONALENIE STRATEGII ZARZĄDZANIA OŚWIATĄ
NA POZIOMIE REGIONALNYM I LOKALNYM ETAP II

pro publico

Testy wykonaniowe

- Standardowa instrukcja przewiduje użycie pomocy testowych **innych niż arkusze i zeszyty testowe** (testy papier-ołówek) zawierające narysowane bądź napisane zadania
- W szczególności chodzi o takie pomoce jak na przykład **figurki, układanki, historyjki obrazkowe do układania, klocki**
- **Odpowiedź** udzielana jest **poprzez manipulację** tymi przedmiotami, podczas gdy w testach papier-ołówek badany po prostu wskazuje jedną z kilku podanych odpowiedzi (np. tak jak w Teście Matryc Ravena).

Testy wykonaniowe

- Kiedy warto/można/zaleca się ?
- Wydaje się, że testy wykonaniowe są bardziej odpowiednie dla dzieci **z ubogim doświadczeniem edukacyjnym**, które wynikać może zarówno z uwarunkowań kulturowych, jak również z biedy i niskiego poziomu edukacyjnego rodziców:
 - Bliskie doświadczeniu, motywacja

Testy wykonaniowe

- Dzieci edukacyjnie zaniedbywane nie są poddawane ukierunkowanej stymulacji poznawczej (nie mają książek czy też zeszytów ćwiczeń)
- Mimo że nie mają prawdopodobnie także zabawek zaprojektowanych pod kątem stymulowania rozwoju poznawczego, mogą bawić się (manipulować) wszystkim, co jest w ich zasięgu

Testy wykonaniowe

- Z tego też powodu można przypuszczać, że ten **rodzaj aktywności** (manipulacja) **jest im bliższy** niż rozwiązywanie typowo poznawczych zadań, przedstawianych w zeszycie testowym
- Jednocześnie charakter pomocy testowych sprawia, że **łatwiej wzbudzić** w dziecku **motywację** do rozwiązywania zadań testu wykonaniowego niż zadań testu typu „papier-ołówek” i tym samym **zoptymalizować** jego **funkcjonowanie** w sytuacji badania

Testy wykonaniowe

- Zadania w testach wykonaniowych, wbrew powszechnemu przekonaniu, **bardzo często wymagają znajomości języka**
- Z tego względu mogą być one **mało użyteczne do badania dzieci, które słabo znają język polski**

Testy niewerbalne

- Standardowa procedura zakłada **całkowite wyeliminowanie języka**
- Instrukcja w takim teście jest przez badającego **demonstrowana** (a nie wypowiedzana), a **materiał testowy ma charakter niewerbalny**
- Niektóre testy, łączą w sobie cechy testu niewerbalnego i wykonaniowego jak np. **Międzynarodowa Skala Wykonaniowa Leitera**, jednak najczęściej testy niewerbalne mają postać testu „papier-ołówek”
- UWAGA → nie każdy test niewerbalny jest neutralny kulturowo (to znaczy niestronniczy), na przykład podtest Porządkowanie obrazków z WISC-R. Warto go zastąpić podtestem Labirynty

Testy neutralne kulturowo

- Testy niezależne kulturowo (sprawiedliwe kulturowo) są oparte na **materiale nie tylko niewerbalnym**, ale także **niezawierającym elementów specyficznych** dla jakiejś grupy społecznej, np. zależnych od kultury, statusu socjoekonomicznego itp.
- W praktyce materiał bodźcowy ma zazwyczaj charakter **figuralny lub liczbowy**
- Wykonywanie takich zadań jest możliwe **niezależnie od poziomu znajomości języka polskiego** i, o ile instrukcja do testu niezależnego kulturowo zostanie przekazana dziecku obcojęzycznemu w znanym mu języku, test taki może być z powodzeniem wykorzystywany w badaniu tej właśnie grupy dzieci

podsumowanie

- **Testy wykonaniowe** są szczególnie użyteczne dla dzieci ze środowisk ubogich edukacyjnie i materialnie
- **Testy niewerbalne** (o ile nie zawierają werbalnych instrukcji) są natomiast wskazane do badania wszystkich dzieci, które nie posługują się biegle językiem polskim, ponieważ nie wymagają używania języka
 - Będą lepsze dla dzieci, o których wiemy, że dobrze radzą sobie z wykonywaniem czysto poznawczych zadań, opartych na materiale abstrakcyjnym bądź symbolicznym (zapis alfabetyczny, numeryczny czy figuralny),
 - Wśród nich znajdziemy zarówno testy typu „papier-ołówek”, jak i testy wykonaniowe

podsumowanie

- Należy jednak pamiętać, że **nawet** w przypadku tego typu testów, porównywanie ich wyników z normami powstałymi w oparciu o badania jednorodnej kulturowo grupy polskojęzycznej **jest obarczone błędem innym niż szacowany przez standardowy błąd pomiaru**
- Trudno z tego powodu oszacować, nawet znając poziom rozwoju językowego dziecka w zakresie języka badania (w tym przypadku: języka polskiego), jak duży jest ten błąd

- Zasadnicza większość (jeśli nie wszystkie) testów psychometrycznych w Polsce była normalizowana na grupach **jednojęzycznych dzieci polskich**
- Nawet jeśli nie jest to w żaden sposób jednoznacznie opisane, to na ogół **nie ma podstaw, żeby sądzić, że próba normalizacyjna** zawierała także zrównoważoną frakcję dzieci dwu- i/lub wielojęzycznych o zróżnicowanym zapleczu kulturowym (w znaczeniu pochodzenia z kultur innych niż polska)

- Dlatego też, odnosząc do norm wynik dziecka wychowywanego nawet tylko częściowo w innej kulturze, należy pamiętać, że jest to zabieg **uprawniony tylko w części**
- Jest on uprawniony, ponieważ na ogół dziecko takie uczy się lub ma się uczyć w polskim systemie edukacji, który w przeważającej mierze jest przygotowany do nauczania dzieci polskich

- W tym sensie porównanie takie może niejako wskazywać, czy dziecko badane ma szanse funkcjonować w tym systemie podobnie jak dzieci polskie, dla których język polski jest jedynym znanym im językiem
- Ograniczeniem takiego porównania jest to, że może ono w istotny sposób nie doceniać możliwości dziecka, które w kontekście właściwej grupy odniesienia mogłoby wypaść znacznie lepiej

Czym badać?

- WAIS & WISC?
- NEUTRALNY KULTUROWO TEST INTELIGENCJI – CFT 1-R (Dzieci w wieku 4-9 lat)
- NEUTRALNY KULTUROWO TEST INTELIGENCJI – CFT 20-R
 - Szkoła podstawowa, gimnazjum, liceum.
 - Dorośli 20-59 lat.
- NEUTRALNY KULTUROWO TEST “G” – CFT 3
 - Młodzież oraz dorośli – ponadprzeciętne zdolności
- Skala Dojrzałości Umysłowej Columbia
- Międzynarodowa Wykonaniowa Skala Leitera
- Test Matryc Ravena w wersji Kolorowej

Czym badać?

Rodzina testów CFT

- Testy CFT (Culture Fair Intelligence Test) służą do badania **inteligencji płynnej** definiowanej jako zdolność spostrzegania, rozumienia oraz przekształcania relacji w nowych sytuacjach. Poszczególne wersje CFT różnią się trudnością zadań
- Wszystkie zadania mają postać graficzną i treściowo są niezależne od języka

CFT 1-R

Autorzy: R. H. Weiß i J. Osterland

Podręcznik: Marta Koć-Januchta

Wiek: Dzieci w wieku 4-9 lat

Procedura: Z dziećmi młodszymi (4-6 lat) badanie przeprowadza się indywidualnie, dzieci starsze mogą być badane grupowo (i tak badano je w trakcie normalizacji).
Poszczególne podtesty mają limity czasowe (od 90 do 240 sekund), przeciętny czas badania indywidualnego wynosi ok. 35 minut, badania grupowego – ok. 45-50 minut.

Kategoria testu: C - Tylko dla psychologów

CFT 1-R

Składa się z sześciu podtestów, zgrupowanych w dwie części:

- Pierwsza z nich (podtesty Podstawianie, Labirynty i Podobieństwa) zawiera zadania mierzące **zdolności percepcyjne, uwagę i koordynację wzrokowo-ruchową**
- Część druga (podtesty Serie, Klasyfikacja i Matryce) – zadania mierzące **zdolności rozumowania: wykrywania reguł określających relacje między elementami i uzupełniania struktur**

CFT 1-R

- Zadania mają charakter niewerbalny i nie wymagają posługiwania się wcześniej zdobytą wiedzą, w związku z czym wyniki testu można traktować jako w znacznym stopniu **niezależne od kulturowo uwarunkowanych doświadczeń**

CFT 20-R (8-19, 20-59)

Autorzy: Raymond B. Cattell, Rudolf H. Weiß (rewizja)

Polska adaptacja i Joanna Stańczak
podręcznik:

Wiek: Dzieci, młodzież, dorośli

Procedura: Badania indywidualne lub grupowe; czas
ograniczony – około 60 minut

Kategoria testu: C - Tylko dla psychologów

CFT 20-R

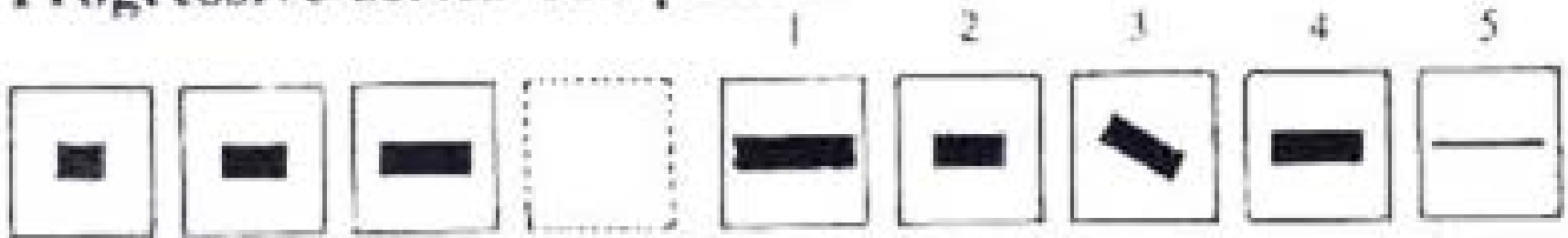
- Służy do pomiaru inteligencji ogólnej rozumianej jako inteligencja płynna – zadania wymagają rozumowania indukcyjnego na materiale geometrycznym
- Składa się z 2 analogicznych części
- Każda z nich zawiera cztery testy podtesty, reprezentujące cztery różne typy zadań

CFT 20-R

1 Serie (część 1: 15, $t=5'$; część 2: 12, $t=3'$):

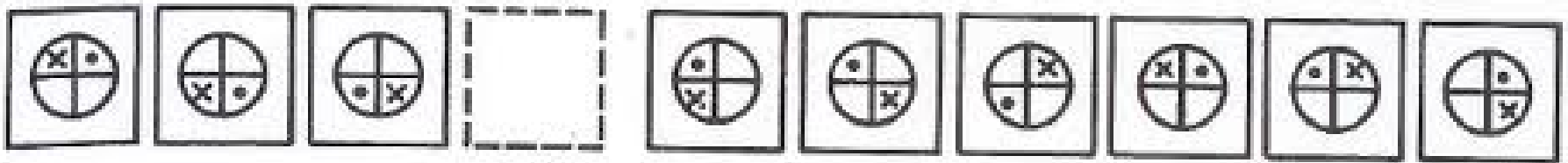
- Ciąg trzech figur → jakiego rodzaju zmianom (kształt wielkość) podlegają kolejne elementy ciągu.

1. Progressive series completion

Choose one to fill dotted square.

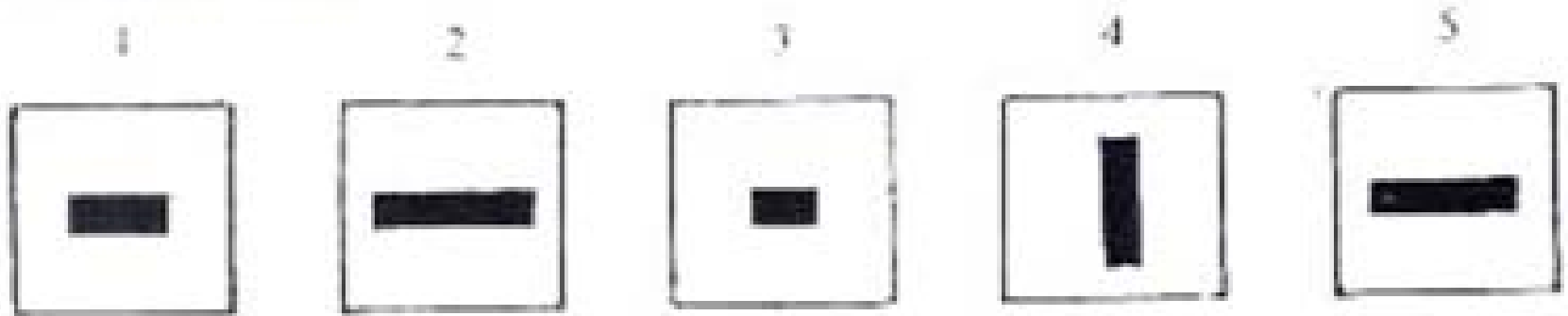
Series

CFT 20-R

- 2 Klasyfikacje (część 1: 15, t=5'; część 2: 12, t=3'): :
 - Eliminacja jednej z 5ciu figur, która nie pasuje do pozostałych → rozpoznawanie klas łączących figury.

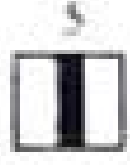
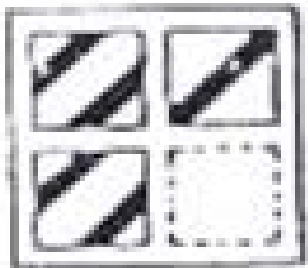
2. Classification

CFT 20-R

- 3. Matryce (część 1: 15, t=4'; część 2: 12, t=3'):
 - Uzupełnianie układu złożonego z kilku elementów elementem pozostającym wobec nich w odpowiedniej relacji (pion i poziom) → należy wybrać 1 spośród 5ciu

3. Matrices

CFT 20-R

- 4 Wnioskowanie topologiczne (część 1: 11, $t=4'$; część 2: 9, $t=3'$): :
 - Wybór figury, która spełnia regułę figury wzorcowej

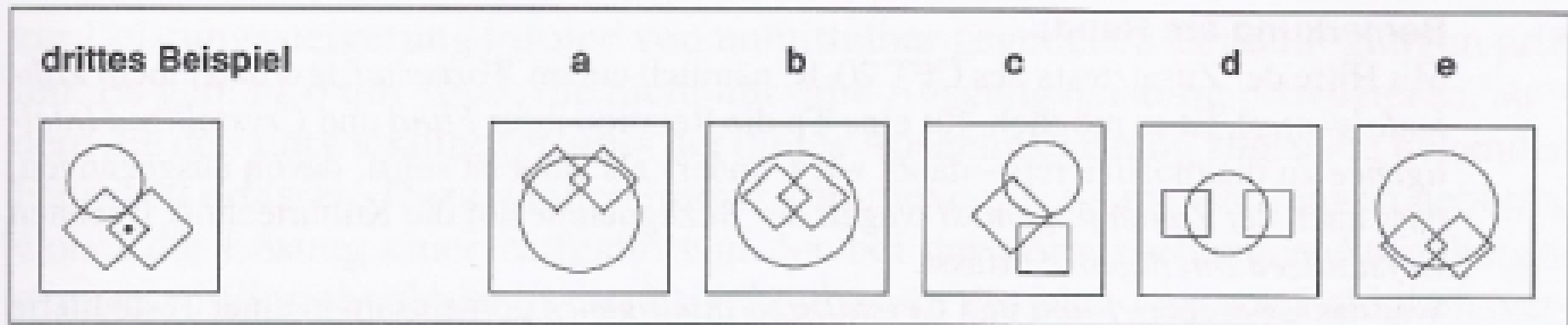

Abbildung 4.3: Dritte Beispiel-Aufgabe des Untertests *Topologien* aus dem CFT 20-R. Gesucht ist diejenige Flächenkonstellation, in welcher es Punkte gibt, die in einer äquivalente Relation zu den einzelnen Flächenteilen stehen wie der Punkt im vorgegebenen Gebilde; die Lösung ist d (mit freundlicher Genehmigung des *Hogrefe Verlags*).

ZMIANA KULTURY

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Ośrodek
Rozwoju
Edukacji

VULCAN
ZARZĄDZANIE OŚWIATĄ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

DOSKONALENIE STRATEGII ZARZĄDZANIA OŚWIATĄ
NA POZIOMIE REGIONALNYM I LOKALNYM ETAP II

CWA
pro publico

- Szczególną uwagę należy poświęcić grupie dzieci, które mogą trafiać do Poradni z powodu trudności edukacyjnych związanych ze **zmianą przez rodzinę miejsca zamieszkania**
- W tej grupie znajdują się między innymi:
 - (a) **dzieci cudzoziemskie** z rodzin migrantów **przymusowych** (uchodźców);
 - (b) **dzieci z rodzin migrantów dobrowolnych**, którzy przybyli do Polski;
 - (c) **dzieci polskie, które powróciły** (lub niekiedy przyjechały po raz pierwszy) do Polski wraz z rodzicami po krótszym lub dłuższym pobycie emigracyjnym.

Osoba uczestnicząca w badaniu diagnostycznym: sytuacja zmiany kultury przez dziecko

- Pierwsza z tych grup (dzieci cudzoziemskie) może przeżywać trudności adaptacyjne określane mianem „szoku kulturowego”
- Trzecia – trudności opisywane jako „szok kulturowy powrotny”

Każdy z nas jest wychowany w konkretnej kulturze

Jesteśmy przyzwyczajeni do wykonywania różnych czynności w sposób, który jest dla nas zupełnie oczywisty i naturalny

Kiedy wyjeżdżamy za granicę stykamy się z nowym otoczeniem, które jest inne od tego, do którego jesteśmy przyzwyczajeni i dlatego jesteśmy narażeni na wyższy poziom stresu

Taki rodzaj stresu nazywamy **stresem akulturacyjnym** lub **szokiem kulturowym**

Akulturacja = adaptacja do zaskakujących i nieznanych sytuacji, które pojawiają się w momencie kontaktu międzykulturowego

Według Johna W. Berry'ego termin ***akulturacja psychologiczna*** odnosi się do zmian w jednostce, która uczestniczy w sytuacji kontaktu kulturowego, na którą bezpośrednio oddziałuje wpływ zewnętrznej kultury oraz zmiany w kulturze, której jest uczestnikiem

(Berry 2003, s.19, za: Boski 2010)

- *Obejmuje funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne człowieka, jest rezultatem napotykanym w kulturze przyjmującej trudności, jego istotą jest doświadczanie negatywnych emocji, które kumulując się, owocują pogorszeniem ogólnego samopoczucia i satysfakcji z życia, i co za tym idzie całości funkcjonowania człowieka*

(Bochner, 1994)

Skąd bierze się stres akulturacyjny?

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Ośrodek
Rozwoju
Edukacji

ZARZĄDZANIE OŚWIATĄ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

61

DOSKONALENIE STRATEGII ZARZĄDZANIA OŚWIATĄ
NA POZIOMIE REGIONALNYM I LOKALNYM ETAP II

- Sytuacja wywołująca napięcie wynikające z konieczności adaptacji do nowego środowiska;
- Odmienność i dystans kulturowy między krajami;
- Inne zwyczaje, do których trudno się przyzwyczaić;
- Język – trudno wyrazić całego siebie w obcym języku + nauka w obcym języku;
- Tęsknota;
- Odrzucenie nowej kultury i poczucie bycia odrzuconym;
- Trudności ze zrozumieniem swojej nowej roli;
- Lęk i dezorientacja w nowej sytuacji; poczucie bezradności.

Osoba uczestnicząca w badaniu diagnostycznym: sytuacja zmiany kultury przez dziecko

- „Szok kulturowy”, „stres akulturacyjny”, „szok związany z językiem”
- **Reakcje** związane ze znalezieniem się w obcym otoczeniu kulturowym:
 - Dla większości osób sytuacja tego typu może być źródłem stresu.

Siedem elementów stanowiących definicję „szoku kulturowego:

1. **Napięcie psychiczne** wywołane wysiłkiem związanym z adaptacją psychologiczną do nowego kraju i kultury;
2. **Poczucie utraty** w odniesieniu do przyjaciół lub niektórych członków rodziny pozostawionych w kraju pochodzenia lub kraju emigracji;
3. **Poczucie tęsknoty** za szczególnie bliskimi miejscami;
4. **Poczucie odrzucenia** w nowej kulturze przez środowisko rówieśnicze lub sąsiedzkie;
5. **Niepewność** co do właściwych sposobów zachowania;
6. **Zachwiane poczucie** własnej tożsamości towarzyszące uświadomieniu sobie różnic między nową kulturą a kulturą własną;
7. **Zdziwienie, lęk, bezsilność, a nawet niesmak i oburzenie** towarzyszące uświadomieniu sobie różnic między nową kulturą a kulturą własną;

Persepolis

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Ośrodek
Rozwoju
Edukacji

ZARZĄDZANIE OŚWIATĄ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

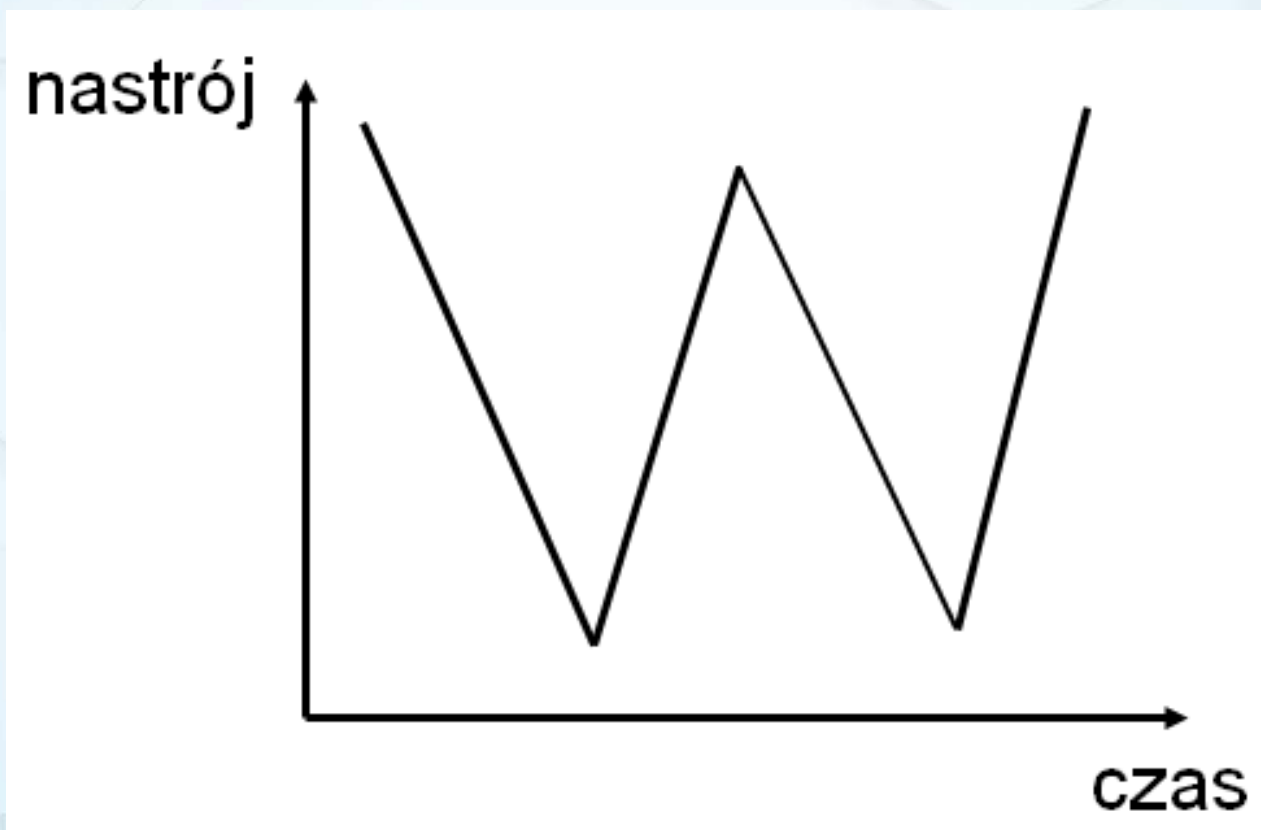
65

DOSKONALENIE STRATEGII ZARZĄDZANIA OŚWIATĄ
NA POZIOMIE REGIONALNYM I LOKALNYM ETAP II

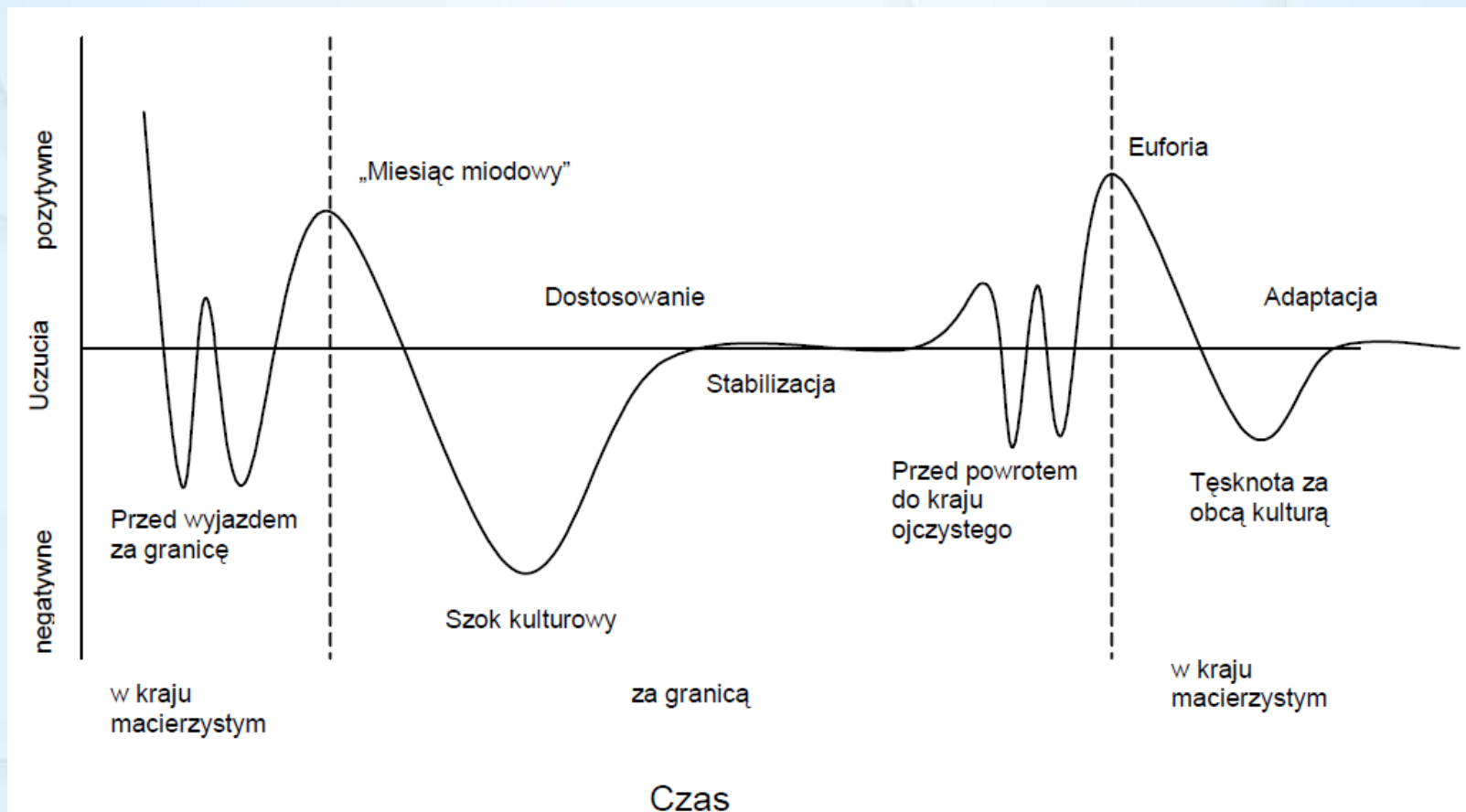

Osoba uczestnicząca w badaniu diagnostycznym: sytuacja zmiany kultury przez dziecko

- Model „W” stresu akulturacyjnego

Osoba uczestnicząca w badaniu diagnostycznym: sytuacja zmiany kultury przez dziecko

Źródło: M. Bartosik- Purgot, *Otoczenie w biznesie międzykulturowym*, PWE, Warszawa 2006, s. 177-180

Miesiąc miodowy

- Różnice wydają się fascynujące
- Euforia, ciekawość, zainteresowanie, chęć odkrywania nowego, poznawania nowej rzeczywistości kulturowej
- Euforia

Konfrontacja

- Poczucie zagrożenia spowodowane nieodpowiednim zachowaniem, nieporozumieniami na tle kulturowym, incydentami krytycznymi
- Poczucie winy z powodu błędów w zachowaniu, faux-pas, nieadekwatności zachowania
- Zmieszanie

Separacja

- Zmiana kierunku obwiniania za nieadekwatne zachowanie; to nie my jesteśmy źli ale ta "nowa" kultura jest "dziwna" i "głupia"
- Wszelka pomoc okazuje się być pomocna w tej fazie
- Złość

Integracja / akulturacja

- Jesteśmy uwrażliwieni na złe i dobre strony nas samych a także nowej kultury
- Nauka nowych umiejętności
- Spokój, autonomia

Nabycie kompetencji kulturowych

- Pełna kompetencja w nowej kulturze
- Rzadko osiągana
- Kreatywność, niezależność

Osoba uczestnicząca w badaniu diagnostycznym:

objawy stresu akulturacyjnego u dziecka

„niegrzeczność”
// bunt

wycofanie

Agresja //
konflikty

Trudności
integracyjne w
klasie

Problemy z
uczeniem się

Moczenie
nocne

Problemy z
mową

Płaczliwość

Trudności z
koncentracją

Osoba uczestnicząca w badaniu diagnostycznym:

objawy stresu akulturacyjnego u młodzieży

Problemy z
nauką

Ucieczki z
domu

zachowania
ryzykowne

autoagresja

zaburzenia
odżywiania

„niegrzeczne”
zachowanie +
bunt

- Fazy szoku kulturowego **nie występują zawsze w tej samej kolejności**, ani nie są wypełnione tą samą treścią
- W wypadku **dzieci uchodźców** znalezienie się w nowym kraju nie wywołuje reakcji typowych dla miesiąca miodowego (ciekawości i fascynacji nowością):
 - Dzieci te są najczęściej bardzo strauumatyzowane doświadczeniami, które były ich udziałem przed opuszczeniem kraju ojczystego (wojna, czystki etniczne), jak również wydarzeniami w trakcie ucieczki (długotrwała bezdomność, wielokrotne ocieranie się o śmierć, jak również bycie świadkiem śmierci innych osób).

- **Im bardziej** kultura, z której pochodzi dziecko, **różni się** od kultury polskiej pod względem systemu wartości, relacji międzyludzkich czy sposobu funkcjonowania szkoły, **tym trudniejsze będzie dla tego dziecka dostosowanie się** do polskiego środowiska kulturowego i szkolnego
- Jednak należy pamiętać o tym, że nawet pozornie **niewielkie różnice kulturowe** pomiędzy krajami **mogą wywołać u dziecka duży stres** związany ze zmianą środowiska

„szok kulturowy powrotny”

Towarzyszy on bardzo często dzieciom powracającym wraz z rodzicami z czasowego wyjazdu emigracyjnego, które odbyły część nauki szkolnej za granicą, a jego fazy są analogiczne do tych, doświadczanych podczas kontaktu z nową kulturą

- Dziecko wracające z emigracji ma za sobą doświadczenie **dwukrotnego wykorzenienia**
- Pierwsze wiąże się z **wyjazdem z rodzicami z Polski**, któremu towarzyszy pozostawienie szkoły, członków bliższej i dalszej rodziny, grupy przyjacielskiej
- Drugie ma miejsce przy okazji **powrotu z rodzicami**, któremu towarzyszy ponownie pozostawienie, tym razem w kraju emigracji, swojego środowiska szkolnego i grupy przyjacielsko-rówieśniczej
- **W zależności od wieku dziecka długość** pobytu za granicą może stanowić mniejszą lub większą część jego życia:
 - Dla 12-latka trzyletni pobyt za granicą to 25% jego życia, a więc proporcjonalnie okres tak długi jak 10 lat pobytu poza Polską dla 40-latka.

- *W końcu nastąpiła decyzja i powrót do własnego kraju, który okazał się chyba, powiem, że może równie trudny, co poprzednie przeprowadzki... ech, żeby nie powiedzieć, że **czułem się jakbym wracał do obcego kraju.***
(M/30/IRL)

trudności po powrocie

- Rozbieżność oczekiwań a rzeczywistości powrotu
- Trudności ze znalezieniem pracy
- Obniżenie statusu ekonomicznego
- *Emigrant rozumie tylko emigranta. (...) Czasem opowiadanie tutaj ludziom obcym, tu z Polski jak tam było na emigracji, to tak patrzą właściwie jak na wariata. Tak w sumie nie można wszystkiego opowiadać, bo tego nie rozumieją. (K/54/IRL)*
- Utrata przyjaźni na skutek niezrozumienia
- Zmiany „rozwojowe”
- Obniżenie nastroju!
- Poczucie „bezdomności”

Brak języka

- To było moje codzienne życie. **Jakby nie było jak o tym opowiadać znajomym i rodzinie** (...) wiesz trochę niby nie brakowało tematów, (...) ale no było tak dziwnie, bo ja coś przeżyłam. **Nie byłam w stanie w żaden sposób o tym opowiedzieć tak, żeby i oni byli to w stanie zrozumieć.** (...) Niby byliśmy wszyscy na bieżąco i tak dalej, więc też trudno było opowiadać. (...) Tutaj ci znajomi moi nie znają tych moich przyjaciół z Niemiec, więc nie bardzo jest jak o nich opowiadać. **Jak o nich mówić?** (K/24/D)

Samotność

- *To tak jest, że jak się jest nieobecny, to się jest jakby wykluczonym już i potem jak się wraca, to trudno się w te same ścieżki wpasować. Już **właściwie jest się poza tym życiem społecznym.** (...) No się wtopiłam niby, ale to jednak jest tak. **Człowiek jest jednak wyłączony.** (K/54/IRL)*

- Otoczenie ma poczucie, że osoby powracające „wywyższają się” (odrzućcie opowieści o życiu)
- Zmiany w wartościach
 - liberalizm obyczajowy,
 - otwartość na różnorodność
- Niechęć osób powracających do „starych znajomych”
- Zmiany tożsamości kulturowej (Sussman, 2001)
 - *Także ten powrót do Polski miał trochę też służyć takiemu odnalezieniu się, ja nie wiedziałam kim ja jestem. (K/27/GB)*

kontekst diagnozy

- Czy dziecko znalazło się w sytuacji zmiany kultury?
- Ile czasu minęło od powrotu?
- Czy osoba diagnozująca wie o tym?
- Czy klasa została przygotowana na przyjęcie dziecka?
- Czy dziecko ma możliwość opowiedzenia o swoim doświadczeniu?
- Jakie trudności przeżywa?
- Czy zapewniono dziecku poczucie bezpieczeństwa?

- W jaki sposób można wspierać dziecko doświadczające szoku kulturowego (przyjeżdżające do obcego kraju i niemówiące w języku polskim)?
 - W jaki sposób można wspierać dziecko powracające do kraju po emigracji?

Dziękuję za uwagę!
joanna.grzymala-moszczynska@uj.edu.pl

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Ośrodek
Rozwoju
Edukacji

ZARZĄDZANIE OŚWIATĄ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

DOSKONALENIE STRATEGII ZARZĄDZANIA OŚWIATĄ
NA POZIOMIE REGIONALNYM I LOKALNYM ETAP II

pro publico